

Elbeszélések

MELLONTA TAUTA⁽¹⁾

A „Pacsirta” léggömb fedélzetén⁽²⁾

2848. április 1.

Nos, drága barátom – nos, a bűneiért kénytelen lesz elszenvedni egy hosszú, fecsegős levél keserveit. Én megmondtam, a szemtelenségéért azzal fogom büntetni, hogy olyan unalmas, olyan szószátyár, olyan zavaros és olyan nyomasztó leszek, amilyen csak lehetek. S ráadásul most még itt vagyok bezárva egy koszos léggömbbe vagy kétszáz főnyi *canaille*-jal,⁽³⁾ aki erőnek erejével kéjutazni akar (fura elképzelése van némelyik embernek a kéjről!), s nekem egy hónapig legalább kilátásom sincs rá, hogy *terra firmá*-t⁽⁴⁾ érintsen a lábam. És nincs kivel szót váltanom. Nincs mit csinálnom. És ha az embernek nincs mit csinálnia, levelet ír a barátainak. Érti már, hogy miért írom ezt a levelet – tulajdonítsa az én *ennui*-mnek⁽⁵⁾ s az ön bűneinek.

Készítse elő a szemüvegét, és készüljön fel rá, hogy bosszankodni fog. Mert én eltökéltem, hogy mindennap írok önnek ezen az undok utazáson.

Hejhó! Hát mikor látogat már el egy ötlet az emberi agyba? Hát az örökkévalóságig a léggömb ezernyi kényelmetlenségére vagyunk kárhóztatva? Hát senki nem agyalja ki a helyváltoztatás alkalmasabb módját? Ez az egyhangú mozgás az én szememben nem sokkal jobb, mint ha megfontoltan gyötörnék az embert. Szavamra, mióta hazulról elindultunk, nem tettünk meg óránként száz mérföldnél többet! Még a madarak is lehagynak – legalábbis némelyik. Biztosíthatom róla, hogy csöppet sem túlzok. Utazósebességünk, nem kétséges, lassúbbnak tetszik, mint amilyen valójában – ez annak tulajdonítható, hogy nincs, amihez a sebességünket viszonyítani tudnánk, valamint annak, hogy együtt haladunk a széllel. Jóllehet, ha másik léggömbbel találkozunk, érzékelnünk tudjuk a sebességünket, s ilyenkor, be kell vallanom, nem is érzem olyan keservesnek a dolgot. Bármennyire hozzászoktam is az utazásnak ehhez a módjához, egy kicsit mindig szédelvek, ha egy léggömb húz el közvetlenül fölöttünk a szélárammal. Ilyenkor mindig úgy érzem, hogy az hatalmas ragadozó madár, és mindjárt lecsap ránk, és a karmai közé kerít. Ma reggel, közvetlenül napkelte után, olyan közel repült el egy

léggömb a fejünk fölött, hogy vontatókötele a kötélhálót súrolta, amelyen a gondolánk csüng, s ez ugyancsak megijesztett minket. Kapitányunk azt mondta, hogy ha a ballon abból az ócska, fényes „selyemből” készült volna, amelyet ötszáz vagy ezer éve használtak, nem úsztuk volna meg simán. Ezt az úgynevezett selymet, magyarázta, bizonyos hernyófajta béltartalmából szőtték. A hernyót eperfán tartották – annak olyasféle gyümölcse van, mint a görögdinnye –, s ha már jól meghízott, malomban megőrölték. Az így nyert pépet elsődleges állapotában papirusznak hívták, ezt még több más eljárásnak vetették alá, míg végtermékkül „selymet” nem nyertek. Bármilyen furcsa, ezt valamikor nagyon becsülték, mint a női ruhák anyagát! Azonkívül a léggömböket is általában ebből készítették. De úgy látszik, ezt követőleg jobb anyagot találtak egy közönségesen euphorbiumnak – akkori tudományos nevén kutyatejnek – nevezett növény magházának molyhában. Ez utóbbi selymet, mely módfelett tartós volt, buckingham-selyemnek nevezték el,⁽⁶⁾ s általában úgynevezett ruggyantaoldattal kezelve alkalmazták – ez az oldat bizonyos vonatkozásokban a manapság széles körben használt *gutta perchá-hoz*⁽⁷⁾ hasonlított. E ruggyantát olykor „gumi” néven is emlegetik, és nem vitás, hogy a számos fungi – gombaféle – egyike volt. Csak azt ne mondja, hogy nem vagyok a szívem mélyén vérbeli régész.

A vontatókötélről szólva: a mienk, úgy látom, épp most sodort le valakit azon kis mágneses hajtású hajók egyikének fedélzetéről, amelyektől csak úgy nyüzsög az óceán alattunk. A hajó lehet vagy hatezer tonnás, s akárhogy nézem, gyalázatosan zsúfolt. Nem lenne szabad megengedni, hogy e csöpp bárkák egy meghatározott számúnál több utast szállítsanak. A vízbe esett utas természetesen nem szállhatott vissza a hajóra, s mentőövestül hamarosan elveszett szem elől. Nagyon örvendek, drága barátom, hogy olyan felvilágosult korban élünk, amikor olyasmi, hogy egyén, már feltehetőleg nem is létezik. A tömeg az igazi humanizmus tárgya. S ha már humanizmusról beszélünk, mit gondol, a mi halhatatlan Wigginsünk nézetei a társadalmi körülményekről igazán olyan eredetiek, mint amilyenek kortársai hitték? Mester⁽⁸⁾ azt mondja, ugyanezeket az eszméket egy évezrede majdnem ugyanígy írta le egy Furrier nevű ír filozófus⁽⁹⁾ akit azért hívtak így – szűcsnek –, mert macskabőrökkel és más irhakkal kereskedett. Mester pedig tud; abban semmi kétség. Mily csodálatos, hogy napról napra igazolódik a hindu *Ariesz Tottle*⁽¹⁰⁾ mélyenszántó megfigyelése (ezt is Mestertől tanultam): „Elmondhatjuk tehát, hogy ha nem egyszer-kétszer, nem is néhányszor hangoztatunk valamit, hanem számtalanszor, akkor az körbejár, és mindenki annak megfelelően fog vélekedni.”

Április 2. – Ma beszéltem azzal a mágneses őrhajóval, amely az úszó távíródrótok középső szakaszán van szolgálatban. Megtudtam, hogy amikor ezt a távíró munkába állították, teljesen lehetetlennek tartották, hogy a távíróvezeték a tengeren is átíveljen; most viszont már azt nem értjük, hol itt a nehézség! Imigyen változik a világ. *Tempora mutantur*⁽¹¹⁾ – bocsásson meg, hogy etruszkból idézek. De hát mit kezdenénk atalantikus távíró nélkül? (Mester azt mondja, hogy ezt az ősidőkben atlantinak mondták.) Lehorgonyoztunk pár percre, hogy a hajótól kérdezzünk egy-mást, s a sok nagyszerű hír közt megtudtuk, hogy polgárháború dühög Afrikában, s hogy a ragály tisztességesen pusztít mind Yropában, mind Ázsuában. Hát nem figyelemre méltó, hogy mielőtt a

humanizmus hatására oly csodálatosan megvilágosodott volna a filozófia, a világ a háborút és a ragályt általában szerencsétlenségnek tekintette? Azt tudja-e, hogy az ősi templomokban még imádkoztak is, hogy e két „rossz”(!) ne sújtsa az emberiséget? Csöppet sem könnyű megérteni, ugye, hogy ősatyáinkat miféle különös elvek vezérelték cselekedeteikben! Hát olyan vakok voltak, hogy még azt sem fogták föl: a számtalan egyén pusztulása a tömegnek csak hasznára válik?

Április 3. – Nagyszerű szórakozás a kötélletrán fölmászni a ballon tetejére, s onnét venni szemügyre a környező világot. Lentről, a gondolából, tudja, nem olyan tágas a kilátás – lefelé nemigen lát az ember. De ha kiül ide (ezt is itt írom), a pompásan párnázott nyílt piazzára⁽¹²⁾ a tetőn, akkor minden irányban mindent lát. Most is egész tömeg léggömb látható mindenfelé, nagyon eleven kép, s a levegő visszhangzik a millió meg millió emberi hang zümmögésétől. Hallom, azt mondják, hogy mikor Yellow vagy (mint Mester mindenáron nevezi) Violet, aki állítólag az első léghajós volt,⁽¹³⁾ makacsul állította, hogy igenis minden irányban át lehet szelni a légóceánt, kortársai még csak oda se hallgattak rá, hanem afféle élénk képzeletű bolondnak tartották, mert az akkori filozófusok (?) kijelentették, hogy az lehetetlen. Ami azt illeti, számomra manapság megmagyarázhatatlan, hogy azoknak az őskori tudósoknak hogyan haladhatta meg a tudományát ilyen nyilvánvalóan megvalósítható valami. Bár mióta a világ világ, mindig is az úgynevezett tudósok emeltek gátat a művészet haladása elé. Egy biztos, hogy a mi tudásaink nem olyan szűk látókörűek, mint azok a régiek voltak: mondok önnek valami furcsát erről. Azt tudja-e, alig ezer éve, hogy a metafizikusok⁽¹⁴⁾ megszabadították az emberiséget attól a páratlan téveszmétől, miszerint az igazsághoz csak két út vezethet? Még elhinni is nehéz! Úgy rémlik, réges-régen, az Idő sötétjében élt egyszer egy török (de lehet, hogy hindu) filozófus, bizonyos Ariesz Tottle. Ez az ember találta ki, vagy legalábbis terjesztette, amit a kutatás deduktív⁽¹⁵⁾ vagy *a priori*⁽¹⁶⁾ módszernek neveztek el. Abból indult ki, ami az ő állítása szerint axióma, vagyis magától értetődő igazság, és „logikailag” jutott el az eredményre. Legnagyobb tanítványa bizonyos Neuklidész⁽¹⁷⁾ és bizonyos Cant⁽¹⁸⁾ volt. Nos nem is volt semmi baj Ariesz Tottle-lal egészen addig, amíg föl nem tűnt egy bizonyos Sertés,⁽¹⁹⁾ aki egészen más rendszert prédikált, amit ő *a posteriori*, azaz induktív⁽²⁰⁾ módszernek keresztelt el. Az ő elgondolása teljesen az érzékletre épült. A tények – *instantiae naturae*,⁽²¹⁾ ahogy nagyképűen emlegette – megfigyelése, elemzése és osztályozása révén jutott el az általános érvényű törvényekig. Ariesz Tottle módszere egyszóval a *numenán*,⁽²²⁾ Sertésé a *phainomenán*⁽²³⁾ alapult. Nos az utóbbi rendszer akkora bámulatot váltott ki, hogy mikor alkalmazni kezdték, Ariesz Tottle kegyvesztett lett; de végül mégiscsak teret nyert, s megszthatta az igazság birodalmát maga és modernebb riválisa között. A tudósok immár azt állították, hogy a megismeréshez mindössze két út vezet, az arisztotelészi és a baconi. Mint bizonyára tudja, a „baconi” a Sertésre utal, csak így etruszku jobban hangzik és méltóságteljesebb.

Nos, drága barátom, biztosíthatom róla a leghatározottabban, hogy amit elmondtam, az a legszavahihetőbb szaktekintélyek véleményén alapszik; s ebből könnyen megértheti, hogy egy ilyen első pillantásra is képtelen elképzelés mennyire hátráltathatta az

igazi tudás kibontakozását – amely szinte teljes egészében intuitív alapon következett be. Az ősi elképzelés a kutatást arra kárhoztatta, hogy a földön kússzon; és évszázadokig annyira el voltak telve kiváltképp Sertéssel, hogy minden gondolkodásnak minősíthető tevékenységet lényegében berekesztettek. Senki nem mert kimondani egy igazságot, amelyért, úgy érezte, csak a lelkének tartozik köszönettel. Nem számíthatott, hogy egy igazság bizonyíthatóan az-e, mert a kor golyóbisfejű tudósai csak az odavezető utat vették figyelembe. A célra ügyet se vetettek. – Az eszközöket lássuk – kiáltották –, az eszközöket! – S ha az eszközöket szemügyre véve úgy találták, hogy nem férnek bele sem Aries (azaz a Kos), sem a Sertés kategóriáiba, akkor a tudósok nem is mentek tovább, hanem a „teoretikust” bolondnak kiáltották ki, és elhatárolták magukat tőle meg az igazságától.

Ezt persze nem lehetett örökké fenntartani, hisz ezzel az araszoló módszerrel az igazság maximumát csak időtlen idők alatt lehetett volna elérni, a képzelet elnyomása ugyanis olyan rossz, amiért az ősi kutatási módszerek nagyfokú biztonsága sem nyújt kárpótlást. Ezeknek a germeneknek, frinciáknak, ingoloknak és amrikkánusoknak (mellesleg ezek az utóbbiak a mi közvetlen őseink) tévedése nagyon rokon azoknak a „bölcseknek” a tévedésével, akik azt hiszik, hogy egy tárgyat eleve jobban látnak, ha a szemükhöz közel tartják. Ezeket az embereket elvakították a részletek. Ha Sertés-módrá indultak el, a „tényeik” korántsem voltak mindig tények – édeskeveset számított, ha ezek csak képzelt tények voltak, s tények is csak azért, mert annak látszottak. Ha viszont Kos ösvényén indultak el, ez az ösvény alig volt egyenesebb, mint a kos szarva, hiszen sosem voltak olyan axióma birtokában, ami valóban az lett volna. Úgy látszik, vakok voltak, hogy ezt nem vették észre; hiszen ezeknek a réges-régen bebizonyított axiómáknak egy részét már az ő idejükben is megcáfolták. Például: – *Ex nihilo nihil fit*;⁽²⁴⁾ „egy test nem hathat ott, ahol nincsen”; „szöges ellentétek nem léteznek”; „fényből nem lesz sötétség” – ezeket s még tucatnyi mást korábban habozás nélkül axiómának fogadták el, noha már abban az időben is, amelyről beszélek, tarthatatlannak ítélték őket. Milyen képtelenség, hogy ezek az emberek akkoriban makacsul hitték, hogy az „axiómák” az igazság változhatatlan alapjai! De még legrendíthetlenebb híveiknek szavaiból is könnyű bebizonyítani hiábavalóságukat, az axiómák megfoghatatlanságát általában. De ki is a legrendíthetlenebb közülük? Lássuk csak! Megyek, és megkérdezem Mestert, s egy perc múlva itt vagyok... Ó, már meg is van! Itt egy könyv, amit vagy ezer éve írtak, s nemrégiben fordították le ingolból – ami, mellesleg, mintha az amrikkánus kezdetlegesebb változata lenne. Mester azt mondja, hogy ez kifejezetten az említett témáról, a logikáról írott legokosabb őskori mű.⁽²⁵⁾ Szerzője (akit a maga idején nagyon nagyra tartottak) valami Mill vagy Miller, vagyis Molnár; följegyezték róla, ami korántsem érdektelen, hogy volt egy taposólova, egy bizonyos Bentham. De lássuk csak a tanulmányt!

Ó! „Az, hogy valami elképzelhető vagy elképzelhetetlen – mondja Mill úr, nagyon helyesen –, semmi esetre sem az axiomatikus igazság ismérve.” Hát van olyan józan modern filozófus, akinek eszébe jutna vitatni e közhelyet? Velünk együtt csak azon csodálkoznék, mi jutott eszébe Mill úrnak, hogy akár csak utaljon is ilyen nyilvánvaló dologra. Eddig rendben – de lapozzunk egyet. Mit látunk itt? „Ami egymásnak ellent-

mond, az nem lehet mindkettő igaz – azaz nem létezhet együtt a természetben.” Itt Mill úr, teszem azt, arra gondol, hogy egy fának vagy fának kell lennie, vagy nem-fának – azaz nem lehet egyidejűleg fa is, meg nem-fa is. Helyes: de kérdem én, miért? A válasza ez – és nem is tesz úgy mintha ez más lenne, mint ami: „Mert lehetetlen elképzelni, hogy két ellentmondás egyaránt igaz legyen.” – De ez egyáltalán nem magától értetődő válasz; hisz nem épp az imént szögezte le: „Az, hogy valami elképzelhető vagy elképzelhetetlen, semmi esetre sem az axiomatikus igazság ismérve”?

De én most nem azért panaszkodom ezekre az őskoriakra, mert mint tulajdon példájuk bizonyítja, logikájuk alaptalan, értéktelen és képtelen, mint inkább azért a nagyképű és hülye állításukért, hogy az igazsághoz nem vezet semmi más út, csak az ő két csúf ösvényük, az egyik, amelyiken csúszni, a másik, amelyiken mászni lehet – a megismerésnek más eszköze nincsen, csak amelyikhez volt merszük hozzáláncolni a lelket, pedig az semmit sem szeret annyira, mint fennen szárnyalni.

Mellesleg, drága barátom, nem gondolja, hogy zavarba hozta volna ezeket az őskori dogmatikusokat, ha azt kellett volna megmondaniuk, hogy minden igazság legfontosabbikát és legnagyobbjából a két útjuk közül melyiken közelítették meg? A gravitációra gondolok. Newton Keplernek köszönhetette.⁽²⁶⁾

Kepler bevallotta, hogy mindhárom törvényre véletlenül bukkant rá – minden törvények közül épp e háromra, amely a nagy ingol matematikust elvezette ehhez az elvhez, a fizika valamennyi elvének alapjához, amelyen túllépve már a metafizika birodalmába lépünk. Kepler véletlenül akadt rá, azaz a képzelete segítségével. Lényegében teoretikus volt – ez a manapság oly szent szó valamikor megvetést fejezett ki. Vajon nem jönnének-e zavarba ezek a vén vakondokok akkor is, ha azt kéne megmagyarázniuk, hogy a két „út” közül melyiken juthat el egy rejtjelfejtő egy szokásosnál is titkosabb írás megfejtéséhez, vagy hogy Champollion⁽²⁷⁾ melyiken terelte az emberiséget ahhoz a szinte megszámlálhatatlan és időálló igazsághoz, amely mind abból eredt, hogy sikerült megfejtenie a hieroglifákat?

Még egy szó erről a témáról, és többé nem untatom vele. Vajon nem módfelett különös-e, hogy örökké az igazsághoz vezető két útról fecsegve ezek a vakbuzgó emberek szem elől tévesztették az igazán széles utat, amit manapság mi oly világosan látunk – az ellentmondás-mentesség útját? Hát nem furcsa, hogy az Isten művéből nem sikerült visszakövetkeztetniük arra a létfontosságú tényre, hogy csak az ellentmondás teljes hiánya lehet az abszolút igazság?⁽²⁸⁾ Milyen sima a mi utunk, mióta meghirdették ezt az elvet! A kutatást kivették a vakondokok kezéből, és rábízták az igazi, egyedül igazi gondolkodókra, a tüzes képzeletű emberekre. Ezek képesek elméletet alkotni. El tudja képzelni, hogy őseink mily kitörő megvetéssel fogadnák e szavaimat, ha a vállam fölött beleláthatnának a levelembé? Ezek az emberek, mondom, elméletet alkotnak; s az elméleteiket addig csiszolják, tömörítik, rendszerezik, addig tisztogatják apródonként az ellentmondások minden salakjától, míg végül a teljes ellentmondás-mentességet még a legmakacsabbak is kénytelenek észrevenni, éppen mert az, tehát eleve abszolút és vitathatatlan igazság.

Április 4. – Ez az új gáz csodát művel, az új, tökéletesebb gutta perchával egyetemben. Milyen biztonságosak, tágasak, kezelhetők s minden szempontból kényelmesek ezek a mi modern léggömbjeink! Itt épp egy óriási közeledik felénk legalább óránként százötven mérföld sebességgel. Láthatólag zsúfolva van emberekkel – talán három-négyszáz utasa is van⁽²⁹⁾ –, mégis mérföldnyi magasra száll föl, s egy uralkodó megvevésével tekint le szegény miránk. Ami azt illeti, nem olyan sok az az óránként száz vagy akár kétszáz mérföld sebesség sem. Emlékszik még, hogyan röpített át minket a vonat a kenedói kontinensen? Óránként háromszáz mérföld sebességgel – az volt ám az utazás!⁽³⁰⁾ Látni ugyan nem lehetett semmit, mást se csinálhatott az ember, mint hogy csapta a szelet, lakomázott s táncolt a nagyszerű szalonokban. És arra emlékszik-e, milyen különös érzés volt, ha az ember véletlenül kinézett, és megpillantott valamit, amikor a kocsi teljes sebességgel haladt? Páratlan látvány volt – egynek látott az ember mindent. Én a magam részéről csak azt mondhatom, hogy szívesebben utaztam az óránként százmérföldes lassú vonattal. Azon legalább üveglablakok voltak – s még kinyitni is szabad volt őket –, s legalább valami képfélét kaptam a tájról... Mester azt mondja, hogy a Nagy Kenedói Vasút nyomvonalát részben már kilencszáz éve kitűzhették!⁽³¹⁾ Sőt arra az állításra merészkedik, hogy még most is felismerhető a vágányok nyoma – s e nyomok ugyanarra az időszakra utalnak, amelyet az előbb említettem. Vágány akkoriban, úgy látszik, csak kettő volt; manapság, tudja, tizenkettő, s most építenek még hármát-négyet. Az ősi vágányok nagyon keskenyek voltak, a síneket olyan közel helyezték el egymáshoz, hogy az a mi fogalmaink szerint egyenesen komolytalan, nem is szólva róla, hogy milyen hallatlanul veszélyes. Ami azt illeti, még a jelenlegi – tizenöt yardos – nyomtávot sem tekintik kellően biztonságosnak. Magam sem kétlem, hogy azokban a régi időkben is létezett valamiféle vágány, ahogy Mester állítja; mi sem természetesebb, mint hogy valamikor – legkevesebb hétszáz évvel ezelőtt, az biztos – az Északi és a Déli Kenedó egyesült; s hogy a kenedóiak kénytelenek voltak egy nagy vasútvonalat építeni át a kontinensen.

Április 5. – Szinte elemészt az *ennui*. Mester az egyetlen ember a fedélzeten, akivel beszélgetni lehet; és ő – szegénykém! – képtelen másról beszélni, mint régiségekről. Mással se foglalkozott egész nap, mint hogy arról próbáljon meggyőzni: a régi amrikánusok maguk kormányozták magukat! – hát hallott már ilyen képtelenségeket? –, hogy afféle mindenki önmagának szövetségben éltek, a „prérikutyák” mintájára, amelyekről a mesében olvasunk. Azt mondja, a legeszeveszettebb elképzelésből indultak ki, nevezetesen abból, hogy „mindenki szabadnak és egyenlőnek születik” – mikor épp az egyenlőtlenség törvénye nyilvánul meg oly láthatóan⁽³²⁾ mind az erkölcsi, mind az anyagi világmindenségben. Minden ember „szavazott”, mint mondták – azaz beleártotta magát a közügyekbe –, amíg nagy sokára föl nem fedezték, hogy ami mindenki ügye, az senkié sem, s hogy a „köztársaság”-ot (úgy hívták ezt a képtelenséget) voltaképpen senki sem kormányozza. De, mint mondják, a „köztársaságot” létrehozó filozófusok önelégültségét alaposan megtépázta az a döbbenetes felfedezés, hogy az általános választójog módot adott bizonyos csalárd mesterkedésekre, amelyek révén bármelyik párt, amely nem szégyellte a csalást, össze tudott szedni annyi szavazatot, amennyi kel-

lett, és ezt senki meg nem akadályozhatta, sőt még csak észre sem vette. Elég egy kicsit is elgondolkozni ezen a fölfedezésen, hogy nyilvánvalók legyenek a következményei, azaz hogy ilyen körülmények közt a gazság törvényszerűen eluralkodik – más szóval, hogy egy köztársasági kormány nem is lehet más, mint gaz. Miközben a filozófusok az ostobaságukon szégyenkeztek, hogy az elkerülhetetlen rosszat nem látták előre, s valami elméletet igyekeztek kiagyalni, a kérdést egy csapásra megoldotta egy Csőcselék nevű fickó,⁽³³⁾ aki a kezébe ragadott mindent, s fölállította a zsarnokságot, amelyhez képest a mesebeli Zéró és Hellófagabalus⁽³⁴⁾ zsarnoksága illedelmes és élvezetes volt. Ez a Csőcselék (mellesleg: külföldi volt) állítólag a legundokabb lény volt, aki valaha a földet taposta. Termetre óriás – arcátlan, telhetetlen, mocskos; epéje egy ököré, szíve egy hiénáé, az agya egy páváé. Végül a saját ereje vitte a sírba azzal, hogy holtra fásasztotta. Ennek ellenére megvolt a haszna, mint ahogy mindennek megvan, akármi-lyen gonosz: olyasmire tanította meg az emberiséget, amit, nem kell félni, sose felejt el – hogy ne szegüljön szembe a természeti analógiákkal. Ami a republikánizmust illeti, a Föld színén sehol sem találni rá analógiát – hacsak a „prérikutyák” esetét nem tekintjük annak, ami azt látszik bizonyítani, hogy a demokrácia csodálatra méltó kormányforma – kutyák számára.

Április 6. – Az éjszaka kitűnően látszott az Alpha Lyrae, amelynek tányérja a kapitány távcsövén félfoknyi szélességet betöltött,⁽³⁵⁾ s olyasféle képet nyújtott, mint a mi Napunk, ha az ember ködös időben szabad szemmel nézi. Az Alpha Lyrae, bár sokkal nagyobb, mint a mi Napunk, nagyon hasonlít rá a foltjai, az atmoszférája és sok más részlete tekintetében.⁽³⁶⁾ Mester azt mondja, hogy a két égitest közötti kapcsolatot már korábban megsejtették. A mi rendszerünk égi mozgása láthatólag (még kimondani is különös) egy bámulatos csillaghoz igazodik a galaktika közepében. Megállapították, hogy valamennyi égitest e csillag vagy legalábbis a Tejút valamennyi égitestjének közös gravitációs középpontja körül kering, amely valahol a Fiastyúk Alküóné nevű csillaga tájékán helyezkedik el, s mi ezt a kört száztizenhétmillió év alatt írjuk le! Mi a jelenlegi fényforrásainkkal, csodálatosan tökéletes teleszkópjainkkal, meg minden mással persze nehezen értjük meg az ilyen feltevések alapját. Első hirdetője bizonyos Mudler⁽³⁷⁾ volt. Kénytelenek vagyunk azt hinni, hogy őt e vad feltevésre mindenekelőtt a pusztai analógia vezette; ha azonban így volt, az elképzelés fejlődése során mindvégig ragaszkodnia kellett volna az analógiához. Igen, egy nagy középponti égitestet tételezett fel; ennyiben Mudler következetes volt. E középponti égitestnek azonban, dinamikai értelemben, nagyobbak kellett volna lennie, mint a környező égitesteknek együttvéve. Ám föl kellett volna tennie a kérdést: – Miért nem látjuk? – kiváltképp mi, akik a halmaz közepe táján helyezkedünk el, legalábbis a szomszédságában ennek az elképzelhetetlen középponti napnak. A csillagász itt talán a feltételezett fénytelenységben talál menedéket; de az analógia itt egyszerre megbicsaklik. De még ha elfogadjuk is, hogy ez a középponti égitest fénytelen, arra hogyan találunk magyarázatot, hogy a körülötte ragyogó számtalan nap fénye sem teszi láthatóvá? Nem kétséges, hogy végül marad a föltevés: ez csupán az összes égitest közös gravitációs középpontja – de az analógia itt ismét csak megbicsaklik. A mi rendszerünk, az igaz, egy közös gravitációs középpont

körül kering, de ez azzal a nagyon is anyagi természetű nappal van kapcsolatban, abból következik, amelynek a tömege jócskán ellensúlyozza a rendszer többi alkotóelemének tömegét. A matematikai kör olyan görbe, amelyet végtelen számú egyenes alkot; de a körnek ez az elképzelése – az az elképzelés, amelyet minden földi görbe vonatkozásában szintisztán matematikai s nem gyakorlati elképzelésnek vélünk – igenis gyakorlati, mert csak úgy képzelhetjük el azokat a titáni körpályákat, amelyekkel – legalábbis képzeletben – dolgozunk, ha fölteszük, hogy a mi naprendszerünk és a többi a galaktika valamiféle középpontja körül kering. Próbáljon csak meg akár a legélénkebb képzelet egy lépéssel is közelebb jutni e kimondhatatlan körök megértéséhez! Aligha paradoxon tehát az az állítás, hogy a villámcsapás fénye, amely ennek az elképzelhetetlen körnek a vonalát követi, egyenes vonalban halad. Az viszont, hogy napunk útvonala e kör mentén – azaz naprendszerünk keringésének nyomán – az emberi érzéklet számára akár millió meg millió év alatt is eltér az egyenestől, elfogadhatatlan feltevés; ám azok az ősi csillagászok, úgy látszik, mégis bedőltek annak a gyermekes hitnek, hogy csillagászatuk történetének kurta ideje alatt – azaz semmi kis két-három ezer év alatt, ami épp csak egy pont a görbén – láthatóvá vált e görbület! Milyen érthetetlen, hogy ez sem ébresztette rá őket a valóságra – hogy a Nap és az Alpha Lyrae egyaránt egy közös gravitációs középpont körül kering!

Április 7. – Az éjszaka megint csillagászzal szórakoztam. Jól látszott a Neptunus öt aszteroidja,⁽³⁸⁾ s érdeklődéssel figyeltem, mint kerül fel egy hatalmas keresztgerenda két vállkőre Daphnisz új templomában a Holdon.⁽³⁹⁾ Mulatságos elgondolni, hogy olyan parányi lények, mint a holdlakók, akik csöppet sem hasonlítanak az emberre, mégis a miénket ennyire meghaladó műszaki hozzáértésről tesznek tanúbizonyságot. Az ember nehezen tudja elképzelni, hogy azok a hatalmas súlyok, amiket ezek a holdlakók láthatólag oly játszva kezelnek, valóban olyan könnyűek, mint amilyen könnyűnek az eszünk mondja őket.

Április 8. – Heuréka! Mester dicsősége teljében.⁽⁴⁰⁾ Egy kenedói léghajó adott jelt nekünk ma, s dobott át a fedélzetünkre néhány friss újságot: volt bennük egy-két hallatlanul érdekes hír bizonyos kenedói vagy inkább amrikkánus régészeti leletről. Valószínűleg tudja, hogy hónapok óta dolgoznak már a Paradicsomban, az uralkodó fő mulatókertjében, hogy megalapozzák az új szökőkutat.⁽⁴¹⁾ A Paradicsom, úgy látszik, a szó szoros értelmében is sziget volt, emberemlékezet óta⁽⁴²⁾ – azaz hogy északi határa mindig is (ameddig a följegyzések visszanyúlnak) egy folyócska volt, vagyis inkább egy nagyon keskeny tengeröböl. Ez az öböl addig szélesedett, míg el nem érte jelenlegi szélességét – az egy mérföldet. A sziget teljes hossza kilenc mérföld; szélessége erősen változó. A terület – mint Mester állítja – vagy nyolcszáz évvel ezelőtt sűrűn be volt építve házakkal, ezek egyike-másika még a húsz emelet magasságot is elérte; a föld (valami érthetetlen oknál fogva) e környéken különösen értékes volt. A végzetes földrengés azonban 2050-ben úgy romba döntötte és elborította a városkát (ahhoz, hogy falunak mondjam, némileg nagy), hogy még legfáradhatatlanabb régészeinknek sem sikerült mind ez ideig elegendő adatot (pénzdarabok, érmek vagy feliratok formájában) felszín-

re hozniuk, hogy abból akár csak halovány árnyékát is föl lehessen építeni valamiféle elképzelésnek a bennszülött lakosság életformájára, szokásaira stb. stb. vonatkozólag. Eddig mindössze annyit sikerült megtudni róluk, hogy a vadak Knickerbocker törzséhez tartoztak,⁽⁴³⁾ amely azután, hogy Recorder Riker, az Aranygyapjú Lovagja fölfedezte, elárasztotta az egész kontinenst.⁽⁴⁴⁾ Arról szó sincs, hogy civilizálatlanok lettek volna, sőt sokféle művészetet, mi több: tudományt műveltek a maguk módján. Azt mondják, sok szempontból nagyon ügyesek voltak, s megszállottjai annak, hogy olyasféle épületeket emeljenek, amelyeket az ósamrikkánus nyelvben „templom”-nak hívtak – ez egy pagodaféle, amelyet két bálvány az úgynevezett Vagyon és Divat imádatára szenteltek. Végül, mint mondják, a sziget kilenczted részét már ilyen templomokkal építették be. A nők alakja, úgy látszik, furcsán torz volt, a derekuk alatt hátul valami furcsa, természetes dudor nőtt, s e kidudorodást, megmagyarázhatatlan módon, szépnek tekintették. Csodával határos módon fönnmaradt egy-két kép az ily módon eltorzult nőkről. Furcsán festenek, nagyon furcsán – mintha átmenet lennének a pulykakakas és a púpos teve közt.

Nos ez a néhány apróság szinte minden, ami a régi Knickerbockerekről ránk szállt. Úgy látszik azonban, hogy miközben az uralkodó kertjének (amely mint tudják, az egész szigetre kiterjed) közepén ástak, a munkások egyike egy kocka alakú és nyilvánvalóan faragott gránittömböt hozott felszínre, amely több száz fontot nyomott. Jó állapotban maradt meg, a földmozgás, amely eltemette, láthatólag nem sok kárt tett benne. Az egyik felületén márványlap van, amelyiken (képzeld csak!) felirat – olvasható felirat – áll! Mester ujjong a gyönyörűségtől. A márványlapot eltávolítva egy üreg bukkan elő, s benne egy ólomdoboz, ami különféle pénzdarabokat, egy nevekkel teleírt hosszú tekercest, több, újsághoz hasonlatos iratot és más holmit tartalmazott, mely mind hallatlanul érdekes a régész számára! Nem kérdéses, hogy ezek hiteles amrikkánus leletek, amelyek mind a Knickerbocker törzs tulajdonát képezték. A légömbünk fedélzetére átdobott újságokban benne van a pénzdarabok, a kéziratok, nyomtatványok hasonmás képe. Az ön szórakoztatására idemácsolom a márványlap Knickerbocker nyelvű feliratát:

Hirdesse e szobor
GEORGE WASHINGTON
örök emlékezetét⁽⁴⁵⁾

Az emlékmű alapköve 1847. október 19-én tétel le ünnepélyesen,
New York Városa Washington Emlékbizottságának védnöksége alatt,
annak a napnak évfordulóján, amelyen az Úr 1781. esztendőjében,
Yorktown városában Lord Cornwallis⁽⁴⁶⁾ megadta magát
Washington tábornoknak

Ez így Mester szó szerinti fordítása, itt tehát félreértés nincs. Ebből a néhány megmaradt szóból is több fontos dolgot tudunk meg, amelyek közül korántsem a legkevésbé fontos, hogy ezer évvel ezelőtt maguk az emlékművek már kimentek a divatból – ami nagyon helyes is –, és az emberek megelégedtek annyival, hogy szándékuk jelöl,

miszerint valamikor majd emlékművet fognak emelni, szép csöndben letettek egy alapkövet, ami „magányában, egyedül” (elnézést, hogy Bentont, az amrikkánus poétát idézem)⁽⁴⁷⁾ a nagylelkű *szándék* zálogául szolgált. Ezenkívül pontosan megtudjuk, hol, hogyan került sor a szóban forgó nagy megadásra, s hogy ki adta meg magát. A „hol” kérdésére Yorktown a válasz (bárhon is légyen az), a kicsoda kérdésére pedig Cornwallis tábornok (aki az óamrikkánus „corn” szóból ítélve gazdag kukoricakereskedő lehetett). A fölirat megemlékezik – hogy is? – „Lord Cornwallis” megadásáról. Most már csak egy a kérdés: miért akarták a vadak, hogy megadja magát? Ha arra gondolunk, hogy e vadak minden kétséget kizáróan kannibálok voltak, arra a következtetésre jutunk, hogy kolbásznak kívánták őt feldolgozni. Ami a megadás „hogyan”-ját illeti, kifejezőbb magyarázatot nem is kívánhatunk. Lord Cornwallis megadta magát (kolbásznak) „New York Városa Washington Emlékbizottságának védnöksége alatt” – ez utóbbi, nem kétséges, valami jótékonyági intézmény volt, amely alapkövek letételével foglalkozott. – Uramisten! Mi baj? Ó! Látom már – a léggömb kilyukadt, s mi belebukkancunk a tengerbe. Csak annyi időm van hát, hogy hozzátegyem: az újságban talált írás sietős áttanulmányozása után arra a következtetésre jutottam, hogy a kor amrikkánus nagy embere bizonyos John volt, valami kovács, és Zachariás, valami szabó.⁽⁴⁸⁾

Isten önnel, a viszontlátásig. Hogy megkapja-e ezt a levelet vagy sem, az nem különösen érdekes, hisz úgylis a magam örömeire írtam. De mindenesetre palackba dugaszolom a kéziratot, és bedobom a tengerbe.

Sírig hű Mestrája

UGRIBÉKA

Mindazok közül, kiket valaha is ismertem, a király rajongott leginkább a tréfákért. Néha egyenesen úgy tűnt, él-hal értük. Elmesélni egy jóféle, mókás történetet, méghozzá ügyesen – ez volt a legegyszerűbben járható út annak, aki a kegyeit kereste. Így eshetett hát, hogy a hét legfőbb minisztere egytől egyig elismert mókamester volt.

Csupa nagydarab, testes, zsíros bőrű férfi volt mind, s tréfás kedvükön kívül ebben is hasonlítottak a királyra. Hogy a viccektől hízik-e meg az ember, vagy eleve van valami a kövérségben, ami tréfára ingerel, ki nem deríthettem soha, de tény, hogy a keszeg tréfamester ritkaságszámba megy.

Ami a szellemességet illeti, azzal a király ugyan nemigen bajlódott. A tréfában a vas-kost kedvelte, s a finom részletek csak untatták. Rabelais Gargantuáját többre becsülte volna *Voltaire Zadigjánál*⁽¹⁾, s az élcnél jobban élvezte az otromba humort.

Történetem idején az udvari bolondok még nem mentek ki teljesen a divatból, s a kontinens nem egy koronás fője tartott még egyet-egyét, tarka ruhába és csengős siphák-

ba öltöztetve. S bármi is hullott le a királyi asztalról, elvárták tőlük, hogy abban a pillanatban válogatott szellemességekkel álljanak elő.

Mi sem természetesebb hát, mint hogy a mi királyunknak is volt saját bolondja. Szüksége is volt rá, hiszen valakinek mindenképp ellensúlyoznia kellett a saját és miniszterei súlyos bölcsességét.

Az ő udvari bolondja azonban nem csupán bohóc volt. Értékét megháromszorozta a király szemében, hogy egyben törpe és nyomorék is volt. A törpék akkoriban ugyanolyan gyakoriak voltak az udvarokban, mint a bohócok, s nem egy uralkodó egyenesen elviselhetetlennek tartotta volna a napját (egy királyi udvarban a napok mindig hosszabbak, mint bárhol máshol) bohóc nélkül, akivel, és törpe nélkül, akin nevethet.

De amint azt már megfigyeltem, az önök törpéi százból kilencvenkilenc alkalommal pohosak és makrancosak, egyértelmű volt hát, hogy Ugribékával (ez volt a bolond neve) a királyunk háromszorosan is jól járt.

Úgy hiszem, eredetileg nem az Ugribéka nevet kapta a keresztségben. Ezt a hét miniszter aggatta rá, tekintettel arra, hogy képtelen volt úgy járni, mint a többi ember. Annak, ahogy mozgott, valóban több köze volt a vonagláshoz és bakugrásokhoz, mint a járáshoz, s ez kiapadhatatlan forrása volt a tréfának. S a király számára egyfajta megnyugtató kontrasztot is jelentett, tekintve, hogy a királyt – dacára a sörhasának és busa fejének – az egész udvar szerfölött férfiasnak tartotta.

Bár eldeformálódott lábai miatt Ugribéka csak nagy fájdalmak árán tudott a palotában közlekedni, a gondviselés cserébe lenyűgöző erővel ruházta föl a karjait. Ezek segítségével csodás akrobatamutatványokra volt képes, s játszi könnyedséggel mászott fára vagy kötélre. S ilyenkor sokkal inkább hasonlított mókusra vagy fúrge majomra, mint békára.

Bizton meg nem mondhatom, mely országból is származott Ugribéka eredetileg. Bizonyosan valamely barbár tájról, amiről emberfia még nem is hallott, s szerfölött mesze királyunk udvarától.

Őt és egy másik törpét, egy nála alig valamivel magasabb lánykát (aki azonban tökéletesen arányos volt, és csodásan táncolt) erővel ragadták el távoli otthonukból, s a királynak egyik, mindig diadalmas tábornoka küldte haza ajándék gyanánt.

Ilyen körülmények között csoda-e hát, ha a két apró fogoly közt hamar erős barátság szövődött. Ugribékát, aki ugyan remek szórakozást nyújtott az udvar számára, messze nem kedvelték volna ennyire, ha nem a kecses és szépséges Trippetta barátja, akit – annak ellenére, hogy törpe volt – mindenki csodált és kényeztetett. A törpe lánynak nem kevés befolyása volt hát, amit – amikor csak tehetett – próbált Ugribéka javára felhasználni.

Történt egyszer – bár már nem emlékszem pontosan, milyen apropóból is –, hogy a király elhatározta, maszkabált rendez. S minden ilyen alkalommal lehetett rá számítani, hogy az udvar igénybe veszi Ugribéka és Trippetta talentumát. Ugribéka különösen tehetségesnek bizonyult a kosztümök és maszkok kitalálásában, s nem egyszer úgy tűnt, az ő segédlete nélkül bizony egy maszkabál sem az igazi.

Aztán a multság éje is elérkezett. A palota nagytermének feldíszítését Trippetta felügyelte, aki tudta, hogy az egész udvar a várakozás lázában ég. Ami a jelmezeket illet-

te, az udvaroncok többsége már hetekkel – sőt volt, aki hónapokkal – korábban eldöntötte, minek öltözik. Egyedül a király és hét minisztere hezitált még.

Hogy miért, meg nem mondhatom – hacsak nem ez is valamiféle tréfa volt. Persze, az is lehet, hogy szerfölött testes férfiúkként nehezükre esett bármiféle csinos jelmez mellett dönteniük.

Az idő azonban vészes gyorsasággal fogyatkozott, s végső mentsvárként Trippettához és Ugribékához fordultak.

A király egy kupa borral a kezében fogadta a tanács előtt megjelenő apróságokat, és aznap különösen harapós-tréfás kedvében volt. Tudta jól, hogy Ugribéka nem rajong a borért, mert az szinte az örületbe lovalta a szerencsétlen nyomorékot. És az örület még egy bolond számára sem kellemes. A király azonban szerette a vaskos humort, s különös élvezetet lelt abban, hogy Ugribékát borivásra kényszerítette. Azért – az ő szavaival élve –, hogy boldoggá tegye.

– Jer, Ugribéka! – intett, amint a bolond és csinos barátnéja beléptek a szobába. – Jer, és ürítsd ezt a serleget a távol levő barátaid egészségére! (Ugribéka erre nagyot sóhajtott.) S miután megittad, hadd halljam, mit találtál ki nekünk! Unjuk már az egyforma maskarákat, az örök ismétlődést! Valami egyedít akarunk, valami nemeset és szokatlant! Jer hát, s igyál, hogy a bor fényesítse az elméd!

Ugribéka megpróbált egy tréfával kibújni az invitálás alól, de mindhiába. Történetesen épp aznap volt a törpe születésnapja, s a parancstól, hogy igyon a távol levő barátai egészségére, elfacsarodott a szíve. Keserű könnyeket hullatott a kupába, miközben alázatosan átvette azt a zsarnok kezéből.

– Ah-ha-ha! – harsogta a király, amint a törpe vonakodva felhajtotta a bort. – Látjátok, mit nem tesz egy kupa jó bor?! A szemei máris hogy csillognak!

Szerencsétlen pára szemei nem az öröm könnyeitől csillogtak, s a bor azonnal és kíméletlenül sújtott le az elméjére. Idegesen tette le a kupát az asztalra, és zavartan pillantott a tanács tagjaira, akik láthatóan mind remekül szórakoztak a király tréfáján.

– És most dologra! – mondta a miniszterelnök, egy különösen kövér férfi.

– Úgy ám! – bólogatott a király. – Jer, és láss el minket tanáccsal, miféle maskarát, miféle személyiséget öltünk magunkra! Merthogy új személyiségre lesz szükségünk! Ha-ha-ha!

S mivel ezt szigorúan tréfának szánta, a hét tanácsnoka is azonnal felkacagott.

Ugribéka is velük nevetett, bár a nevetése üres volt és örömtelen.

– Rajta hát! – sürgette a király. – Vagy tán nincs ötleted?

– Próbálok nagyban gondolkodni, uram – válaszolta a törpe, aki már kezdte érezni a bor őrjítő hatását.

– Próbálsz? – bődült el a zsarnok. – Ezt meg hogy érted? Ah, sejtem már! Azért csak próbálsz, mert még mindig szomjas vagy, és borra vágysz. Legyen hát!

S azzal egy újabb kupa bort nyomott a törpe kezébe.

– Igyál! – harsogta a szörnyeteg. – Vagy istenemre mondom...

A törpe habozott, de a király ekkor már fuldoklott a dühtől. A tanácsnokok még akkor is gonoszul somolyogtak, mikor Trippetta – sápadtan, mint aki halni készül – az uralkodó lába elé borult, s kérve kérte, kímélje meg a barátját.

A zsarnok elképedve némult el a lány merészsége hallatán. Egy pillanatig maga sem tudta, hogy mit tegyen vagy mondjon – s hogyan adjon méltóképp hangot a felháborodásának.

Végül szó nélkül félrelökte a lányt, s a kupa tartalmát az arcába lötytyintette.

Trippetta lesütött szemmel kelt föl a padlóról, s hang nélkül – mivel még pisszenni sem mert – kuporodott vissza az asztal lábához.

Harminc szívdobbanásig halotti csönd volt – olyan sűrű és súlyos, hogy akár egy légy zümmögését is meg lehetett volna hallani. A hallgatást végül mély, csikorgó hang törte meg, ami mintha a helyiség minden sarkából egyszerre szólt volna.

– Mi... miféle zajt csapsz?! – ripakodott a király a törpére.

Ugribéka időközben már majdnem teljesen kijózanodott, s egyenest a zsarnokra szegezte a tekintetét.

– Én? – motyogta. – Hogy lehettem volna én az?

– Valóban úgy tűnik, hogy a zaj kívülről jött – bölintott az egyik tanácsnok. – Azt hiszem, egy papagáj lehetett az, mely a ketrece rácsain fente a csőrét.

– Könnyen meglehet – derült föl a király ábrázata ennek hallatán. – De becsületesre mondom, meg mertem volna esküdni rá, hogy ez a félkegyelmű csikorgatta a fogait!

Ekkor fölnevetett a törpe (a király túlzottan szerette a tréfákat, semhogy tiltakozott volna bármiféle nevetés ellen), és kivillantotta nagy, erős, csúf fogait. Aztán közölte, hogy szívesen iszik még, amennyit csak a király gusztusa diktál.

Erre már az uralkodó is megbékélt valamelyest, s elégedetten figyelte, ahogy Ugribéka felhajt még egy kupa bort. Aztán a törpe rátért a maskarádéval kapcsolatos terveire.

– Magam sem tudom, hogyan s miképp jött az ötlet – magyarázta olyan nyugodtan, mintha egy csöpp bort sem ivott volna –, de mikor felséged ellökte a lányt, és az arcába lötytyintette a bort, épp miután felséged mindezt megcselekedte, és a papagáj azt a furajajt csapta, tehát akkor jutott eszembe ez a pompás ötlet. Az én szülőföldemen ismert tréfa, de itt vadonatúj lesz. Sajnos nyolc ember kell hozzá, és...

– De hát épp nyolcan vagyunk! – nevetett föl a király örömeiben. – Én és a hét miniszterem. Mondsza hát, miféle csínyről van szó?

– Mifelénk úgy nevezik, hogy A Nyolc Megláncolt Orángután, és ha ügyesen adják elő, igazán remek móka.

– Mi igazán ügyesen fogjuk előadni – húzta ki magát a király, és gőgösen félig lehunyta a szemhéját.

– A játék szépsége – folytatta Ugribéka – abban rejlik, hogy szörnyen megrémíti a nőket.

– Pompázatos! – harsogták kórusban a miniszterek, s a király maga is.

– Felöltöztetek benneteket orángutának, kegyelmes uraim – szötte tovább a szót a törpe. – Ezt bízzátok csak rám! A hasonlatosság olyan megdöbbentő lesz, hogy a báli urak és hölgyek bizonyosan fenevadnak hisznek majd benneteket. S úgy hiszem, legalább annyira megriaszítja majd őket a látvány, mint amennyire lenyűgözi.

– Ez igazán csodás! – lelkesedett a király. – Ugribéka! Ha ez a csíny sikerül, nagy emberré teszlek!

– A láncok célja, hogy csikorgásukkal és zörgésükkel még tovább fokozzák a zúrza-vart. Úgy fest majd, mintha a nyolc fenevad egyszerre szökött volna meg a gazdáitól. Képzeld csak el, felséges uram! Nyolc szőrös bestia, akiket a bálozók ugyan nem fog-nak tudni megkülönböztetni a valódiaktól, amint vad üvöltéssel rohannak végig a szé-pen kiöltözött vendégek sorai közt. A hatás leírhatatlan lesz.

– Úgy legyen! – bólintott a király.

A tanács tagjai úgy pattantak fel, mintha késésben lennének, s máris nekiláttak, hogy megvalósítsák Ugribéka tervét.

A mód, ahogy a törpe a tanácsurakat és a királyt orángutánná alakította, egyszerű volt, de tökéletesen megfelelt a célnak. Ezeket az állatokat szerfölött kevés helyen lehetett látni a civilizált világban, s a törpe igyekezett hírüknek megfelelően csúf és félelmetes külsőt kölcsönözni az ál-orángutánoknak.

A király és tanácsurái először szoros harisnyákba és ingekbe bújtak, amit aztán kát-ránnyal kentek be. Ezek után volt, aki tollat javasolt, de a törpe rögvést leintette, mond-ván, az orángutánok durva bundáját sokkal jobban lehet lószőrrel, mint tollal utánozni. A szőrt a kátrányos ruhákra erősítette, majd előhúzott egy hosszú láncot.

Először a király dereka köré tekerte, megcsomózta, majd a tanácsstagok következtek. S miután ezzel is végeztek, a kis kompánia tagjai a lehető legtávolabb húzódtak egy-mástól, kört alkottak, s Ugribéka, hogy minden a lehető legtermészetesebbnek tűnjön, a lánc maradékát kétszer is átvezette közöttük. Afféleképp, ahogy manapság azok teszik, akik csimpánzokat vagy borneói orángutánt ejtenek foglyul.

A nagyterem, ahol a bált rendezték, kör alapú helyiség volt, magas mennyezetű, s ide egyedül a tetőablakon át jutott be a nap fénye. Éjjel láncon lógó, jókora csillár szolgál-tatta a világosságot, amit – hogy ne rontsa el az összhatást – a kupolán kívül rögzített el-lensúly mozgatót.

Mint már említettem, a terem feldíszítését Trippetta felügyelte, bár nem egy alkalom-mal törpe barátja higgadtabb ízlése és értékítélete vezette. Példának okáért azt is ő java-solta, hogy ez alkalommal távolítsák el a csillárt. A róla csöpögő olvadt viasz – ami el-len nem sokat lehetett tenni – csak tönkretenné a vendégek drága maskaráit, akik a zsúfolt bálteremben nyilván nem tudnának mindig a csillárra ügyelni.

Helyette mives kandeláberekkel oldották meg a világítást. A falak mellett álló karia-tidák – félszáz is lehetett talán – jobb kezébe parázstartók kerültek, melyekre drága fű-szert szórtak, hogy megillatosítsák a mulatságot.

A nyolc orángután – megfogadva Ugribéka tanácsát – türelmesen várt éjfélig. Addig-ra már az egész terem zsúfolásig telt a bálozókkal, s amint az óra elütötte a tizenkettőt, rettentő zaj és láncsörgés közepette rontottak be.

A vendégek izgatottan és borzadva bámulták őket, s ez örömmel töltötte el a király szí-vét. Ahogy arra számítottak is, nem egy vendég bizony azt feltételezte, hogy a rémiszt-ő kinézetű lények – ha nem is épp orángutánok – valamiféle vadállatok.

Nem egy dáma sikoltott fel rémulten, s ha a király nem gondoskodik jó előre arról, hogy fegyvert senki ne hozhasson be a terembe, a csíny bizony hamar véres tragédiába fulladhatott volna.

Arra is ügyelt, hogy az ajtókat bezárják, miután az orángutánok berohantak a terembe – a törpe javaslatára a kulcsot nem is adta ki a kezéből –, így a vendégek hiába dörömböltek kétségbeesetten, az ajtók zárva maradtak.

Amikor a zűrzavar a tetőfokára hágott, s a vendégek már csak azzal törődtek, hogy mentsék az életüket – tekintve, hogy majd összenyomták egymást nagy igyekezetükben, hogy elmenekülhessenek, az életük valóban veszélybe került –, a lánc, amiről általában a csillár lógott, leereszkedett.

A király és hét tanácsnoka, kik fel s alá szaladgáltak a teremben, egyszer csak középpüth találták magukat, a mennyezetről csüngő lánc közelében. A törpe, aki eddig csöndben járt a nyomukban, hirtelen megragadta a köréjük tekert láncot, s azt a részt, ahol a végek egymást keresztezték, fűgén hozzákapcsolta a kampóhoz, amire máskor a csillárt aggatták. A lánc megfeszült, s mintha valami láthatatlan erő húzná, a magasba kúszott, magával rántva az egymáshoz préselődő orángutánokat.

A vendégek eddigre már valamelyest magukhoz tértek az első riadalmukból, s kezdtek úgy tekinteni a kis közjátékra, mintha azt kifejezetten az ő szórakoztatásukra eszelték volna ki. A majmok szorult helyzetét látva, nem egy közülük harsány kacajra is fakadt.

– Majd én! – rikoltotta Ugribéka, s éles hangját az egész teremben jól lehetett hallani. – Bízátok csak rám! Ha közelebből is szemügyre vehetem őket, tüstént kiderítem, kik ezek!

Mostanra már mindenki – a majmokat is beleértve – harsányan kacagott. Aztán a törpe váratlanul éleset füttyentett, a lánc ismét megfeszült, s meg sem állt harminc láb alatt. Az orángutánok tehetetlenül kalimpáltak a levegőben, valahol félúton a kupola és a padló között, s alattuk, a láncba kapaszkodva ott lógott Ugribéka is. Baljában égő fáklyát tartott, s mintha minden a legnagyobb rendben lenne, úgy hajolt mind közelebb hozzájuk, hogy kifürkéssze, kik is rejtőznek a maszkok mögött.

A díszes úri közönség néma áhítattal figyelte, mint kúszik egyre följebb a lánc, s a csöndet csak az a mély, csikorgó hang törte meg, amire korábban már a király és tanácsosai is fölfigyeltek. Most azonban kétség sem férhetett hozzá, honnan is származik. A törpe csikorgatta nagy lapátfogait, habzó szájjal, miközben leplezetlen gyűlölettel méregette a királyt és hét tanácsosát.

– Ah! – mondta végül a haragvó bolond. – Ah! Azt hiszem, tudom már, kik ezek!

S mintha csak még közelebből akarná szemügyre venni őket, odatartotta a fáklyát a király lószőr bundájához. A kátránnyal átítatott maskara azon nyomban meggyulladt, s fél perc sem kellett hozzá, hogy mind a nyolc orángutánt elborítsák a lángok.

Az odalent álló vendégek sikoltozva, tehetetlenül figyelték, mint falja fel a tűz a majmokat, s látták, hogy Ugribékát a lángok arra kényszerítik, hogy följebb másszon a láncon.

Ahogy a tömeg egy pillanatra elcsöndesedett, a törpe kihasználta az alkalmat, és lekiáltott nekik:

– Látom már, miféle emberek ők a maszk alatt! Egy nagy király és az ő hét tanácsnoka! Egy király, aki nem átalott földre sújtani egy védtelen nőt, s hét tanácsnoka, akik buzgón helyeseltek. Ami engem illet, én Ugribéka vagyok, a tréfamester – és ez az utolsó tréfám.

A kátrány és a szőr oly sebesen égett, hogy a törpe alig ért a mondanivalója végére, s a bosszúja már be is teljesedett. A kormos lánc végén immár nyolc csúf, bűzös, összeégett tetem lógott. A törpe hozzájuk vágta a fáklyáját, majd felkúszott a láncon, s a tetőablakon át kimászott a kupolából.

Több mint valószínű, hogy Trippetta volt az, aki a tetőn megbújva Ugribéka segítségére volt a lánccal, s miután a tűz végzett a királlyal és tanácsosaival, vele szökött meszsi hazájukba.

Egyiküket sem látták soha többé.

ASTORIA¹

Mr. Irving sok évvel ezelőtt Montrealban, az Északnyugati Szőrme Társaság tagjaival kötött barátsága folytán ismerkedett meg a szőrmevadászok, a vadászok és az indiánok életével, valamint a bőrárúval való kereskedés kalandos részleteivel. Nem sokkal azután, hogy 1812 táján visszatért a prérin tett látogatásáról, beszélgetést folytatott New York-i barátjával, Mr. John Jacob Astorral, aki Észak-Amerika nyugati és északnyugati régióiban széles körű szőrme kereskedő-vállalkozást indított és folytatott az indiánokkal. Miután úgy látta, hogy Mr. I. érdeklődést mutat a téma iránt, Mr. Astor kifejezte aggodalmát, amiért a vállalkozás természetének és mértékének nemzeti karaktere és fontossága ellenére sincs része általános elismerésben; ennek okán kifejtette óhaját, hogy Mr. Irving hívja fel erre a figyelmet. Ebbe ő bele is egyezett. A témával foglalkozó valamennyi újságot áttanulmányozta; ennek eredményeként fekszik most előttünk két vastos, nyolcadrét kötet. A munka valóban mestermű – a szerény cím mit sem árul el teljességéről, részletességéről és szépségéről, s arról, hogy a számtalan szerteágazó, szükségtelen részletből miként lett tökéletes egység.

Feltételezzük, hogy az olvasó ismeri az amerikai szőrme kereskedelem körülményeit, ezért nem követjük Mr. Irvingnek a primitív francia-kanadai kereskedőkről, derűs társaságairól és szolgálóikról – az engedéllyel rendelkező kereskedőkről, a misszionáriusokról, a *voyageur*-ökről⁽¹⁾ és a *coureurs de bois*-król⁽²⁾ – a brit-kanadai szőrme kereskedőkről – az „Északnyugati” nagy vállalatról, a belső kereskedés módozatairól, a társaság fényűző tanácssterméről és fogadószobáiról, a vízi útvonalairól, a vadászataikról, a tivornyáikról és egyéb csodálatos, feudális dolgaikról szóló eleven beszámolóját. Úgy véljük, a Brit Mackinaw Company (az „Északnyugati” riválisa) volt az első, amelynek

¹ „Astoria, avagy történetek egy Sziklás-hegységen túli vállalkozásról”. Írta: Washington Irving (*Southern Literary Messenger*, 1837)

mesterkedései felhívta magára a kormány figyelmét. E társaság fő telepe Michilimackinacban volt, onnan küldte pirogkait a Green-öbölbe, a Fox folyóhoz, a Wisconsinra és a Mississippire, meg azok valamennyi mellékfolyójára – hogy monopolizálja az indiánnokkal a kereskedelmet a mi nyugati és déli területeinken, ahogyan az „Északnyugati” tette az északi területeken. Ma már persze gyanakvó szemmel nézzük mindezt, és erőfeszítéseket teszünk, hogy az őslakosok vehessék át a szerepet a soknemzetiségű idegelektől. 1796-ban az Egyesült Államok rivális kereskedőházakat alapított, hogy az indiánok ellátásával érdekeiket a miénkhez kötve nemzeti mederbe terelje a kereskedelmet. A vállalkozás megbukott – véleményünk szerint a gyenge szervezetség és a támogatás hiánya miatt. Erről a kalandról egészen Mr. Irving egyedülálló vállalkozásáig senki nem ejtett szót.

John Jacob Astor a Rajna mentén, Heidelberg mellett, egy német faluban, Waldorfban született. Már fiatalon elhatározta, hogy nagy gazdagságra tesz szert. El is hagyta a szülői házat és egyedül elment Londonba, ahol közel került az amerikai forradalomhoz. Idősebb testvére akkor már az Egyesült Államokban élt, így ő is oda tartott. 1784 januárjában érkezett meg a Hampton Roadsra, ahol pénzzé tette szerény portékáját. Az átkelés során megismerkedett egy parasztemberrel, aki szőrmevadász is volt, és akitől sok mindent megtanult a prémekről, és a velük való kereskedelem fortélyairól. Következte ezt az embert New Yorkba, és a tanácsára vásárolt néhány prémet. Ezekkel Londonba hajózott, de mert hajtotta a kalandvágy, még abban az évben (1784-ben) visszament New Yorkba, azzal a tervvel, hogy letelepedik az Egyesült Államokban és folytatja a megkezdett vállalkozását. Mr. Astor kezdeti üzletei kicsinyek voltak, ugyanakkor állhatatossága tántoríthatatlan, becsületessége megingathatatlan, és takarékosága szigorú. „Ezekhez – mondja Mr. Irving – tegyük hozzá nagyra törő szellemét, mely mindig előre tekintett; zsenialitását, merészségét, termékeny fantáziáját és nyitottságát, s azt a képességét, hogy minden körülményt meg tudott ragadni és a saját előnyére fordítani, s hogy a céltól nem hagyta magát eltántorítani.” Ugyanezen véleményeket visszhangozták Mr. Astor ismerősei, barátai, és mindazok, akiknek alkalmuk nyílt közelebbi ismeretséget kötni vele.

Az Egyesült Államokban a prémkereskedelem hivatalosan nincs megfelelő módon szabályozva. Mr. A. évente látogatást tett Montrealban, ahol prémet vásárolt; és mivel Kanada Anglia kivételével minden országgal tiltotta a közvetlen kereskedelmet, Mr. Astor Londonba hajózott vele. Ez a nehézség később megszűnt, amikor 1795-ben az Északnyugati Szőrme Társaság nevében szerződést kötött a kanadaiakkal, hogy Montrealból az Egyesült Államokba szállíthassa a prémjeit, s onnan Európa egyes országaiba, de még Kínába is.

Ezzel a szerződéssel a britek tavakon túli érdekeltségei megszűntek, s megnyílt az út az amerikai prémkereskedők előtt, hogy a kanadai határ menti területekről prémet szállíthassanak az Egyesült Államokba. 1807-ben Mr. Astor ezen a vidéken a saját kockázatára már nagyban vállalkozott, s vagyona hamarosan a legnagyobb amerikai kereskedők közé emelte. A Mackinaw Társaság befolyása azonban soknak bizonyult a számára, ezért fontolóra vette, miként vehetné fel velük a versenyt. Tudta, hogy a kormány szeretné a határokon belül, a saját polgárai kezében megtartani a prémkereskedelmet, ezért

felajánlotta, hogy amennyiben támogatást és védelmet kap, „az egész üzletágot amerikai mederbe tereli”. Meghívták, hogy fejtse ki a tervét, amit lelkesen el is fogadtak. A kormány befolyásának köszönhetően 1809-ben a New York-i törvényhozással szerződést kötött és „Amerikai Szörme Társaság” néven vállalatot alapított, egymillió dollár tőkével és előjoggal a tőke megkésztetésére. Egy személyben ő volt a társaság, egyedül kezelte a tőkét. Az igazgató tanács csak papíron létezett, minden ügyletet saját kezűleg és saját elhatározásából folytatott le.

Itt most átugorjuk Mr. Irving ragyogó, jóllehet rövid beszámolóját a nyugati parti szörmekereskedelemről, az orosz és amerikai vállalkozásokról, és Gray kapitány felfedezéséről, aki 1792-ben megtalálta a Colorado torkolatát. Megemlíti még Jonathan Carver kapitányt, a brit tartományi hadsereg katonáját. 1763-ban, nem sokkal azután, hogy Nagy-Britannia megvásárolta Kanadát, ez az úriember expedíciót akart vezetni a kontinensen át az északi szélesség negyvenharmadik és negyvenhatodik foka között, egészen a Csendes-óceánig. A célja az volt, hogy „megállapítsa a kontinens szélességét annak legszélesebb pontján, és meglelje a Csendes-óceán partja mentén azokat a helyeket, melyeken a kormány posztokat állíthat fel az Északnyugati-átjáró megtalálásához, vagy a Hudson-öböl és a Csendes-óceán közötti kommunikációs vonal kiépítéséhez”. Két esetben is elhalasztotta az indulást. 1774-ben Richard Withworth, a parlament tagja csatlakozott Carver kapitány tervéhez. A két úriember elhatározta, hogy ötven vagy hatvan ember – kézművesek, tengerészek – társaságában nekivág a Missouri egyik mellékágának, megkeresi az Oregon (a mai Columbia) forrását, és lehajózik a torkolatig. Ott erődöt épít, majd hajókat, amikkel fel tudja deríteni a tengereket. A kormány jóváhagyta a tervet, és már minden készen állt az indulásra, amikor kitört az amerikai forradalom.

Sir Alexander Mackenzie expedíciója jól ismert. 1793-ban átszelte a kontinentst, és az 52° 20' 48" szélességi foknál elérte a Csendes-óceánt. 52° 30'-nél lehajózott egy délnek tartó folyón, amit tévesen a Columbiának hitt. Néhány évvel később, amikor beszámolót írt az útjáról, abban javasolta az Atlanti- és Csendes-óceán közti, szabályos erődítményekből álló kapcsolat létesítését „mind a part mentén, mind a belső területeken”. Úgy vélte, ezzel az egész prémkereskedelmet irányítani tudja a 48°-tól egészen az Északi-sarkig, kivéve az oroszok lakta területekét. Ami a part mentén élő „amerikai kalandorokat” illeti, nem sokat foglalkozott velük. „Nemsokára eltűnnek – mondta –, még mielőtt megregulázzuk a kereskedelmet.” Mivel az Északnyugati Társaság gyanakvással viseltetett a Hudson-öböl iránt, Sir Alexander Mackenzie ötlete sosem valósult meg.

Lewis és Clark urak emlékezetes próbálkozása 1804-ben történt. Ők azt az utat választották, amit Carver kapitány javasolt 1774-ben. Végigmentek a Missouri felső folyásán, átszelték a Sziklás-hegységet, meglelték a Columbia forrását, és követték a folyót egészen a torkolatáig. A telet itt töltötték, és tavaszig nem is indultak tovább. Jelentésükben kijelentették, hogy praktikusabb a kontinensen keresztül kiépíteni a kommunikációs útvonalat, Mr. Astort pedig azzal a tervükkel inspirálták, mely szerint „tanácsos egy kézben tartani ezt a vállalkozást, melyet a kormány és egyéb tehetős társaságok kételkedőn, ám mégis vágyakozva szemlélnek”.

Terve lassan valóra vált. A lényege a következő volt: kereskedőállomásokat hoz létre a Missouri és a Columbia mentén, egészen ez utóbbi torkolatáig, ahol kereskedelmi

központot létesít. E folyók mellékágai mentén állomásokhoz hoz létre, melyek közvetlenül az indiánoktól szerzik be a prémet. Ezek az állomások a Columbián juttatják el a portékájukat a kereskedelmi központba, amely ezáltal felvevőhellyé alakul. Ugyanitt kikötőt is építtet, hogy az északnyugati part mentén is kereskedhessen. Ily módon az indiánokkal való kereskedelem mind a kontinens belsejében, mint a part mentén egy helyen összpontosul. Mr. Astor tervei szerint ugyaninnen indulna útnak évente az állomásokra az ellátmány is. És innen szállítaná a prémet Kantonba, ahonnan árut felvéve térne vissza New Yorkba.

Még valamire kellett gondot fordítania. Az északnyugati partvidéken folytatott kereskedelem során kapcsolatba kerülhet a területen tevékenykedő Orosz Szörme Társasággal, s mert az a riválisa, politikus volna kifejezni nekik a jó szándékát. Ez nagy mértékben függ attól is, hogy az arra haladó amerikai hajók milyen portékát visznek magukkal. Az ilyen hajók kapitányai nem aggályoskodnak ellátni a helyi lakosokat tüzfegyverekkel, minek következtében veszélynek is kiteszik magukat. Az orosz kormány kifejezte tiltakozását az Egyesült Államoknak, és sürgette a fegyveres közlekedés betiltását. De amíg a helyhatósági törvényeket nem szegik meg, a kormányunk nem avatkozik közbe. Mégsem volt tanácsos megsérteni az oroszokat, ezért Mr. Astorhoz fordultak, hogy találjon gyógyírt a problémára, tudván, mennyire a szíven viseli a kérdéses kereskedelem sorsát. Javasolták neki, hogy évi rendszeres hajóútjai alkalmával látogassa meg az orosz településeket. Ilyenformán, a rendszeres ellátmánynak köszönhetően az alkalmi kereskedők elmaradnak a környékről. Mr. Astor megtárgyalta tervét Jefferson elnökkel, és megerősítést kért a támogatást illetően. A kabinet „lelkesen jóváhagyta a tervet, minden védelmet megígért, már amennyire az általános politika ezt lehetővé teszi”.

A motivációról szólva, ami Mr. Astort ilyen hatalmas vállalkozásra ösztönözte, hajlamosak vagyunk azt hinni, hogy ezt a nemes lelkű férfiút egyedül a méltányosság hajtotta. „Már gazdagabb volt az átlagosnál – mondja róla Mr. Irving –, amikor célba vette azt a hírnevet, amely a hasonlóan nagy terveket dédelgető emberek jutalma szokott lenni, akik vállalkozásuk révén nemzeteket tudnak gazdaggá tenni, lakatlan országrészeket tudnak betelepíteni, és ki tudják terjeszteni a birodalom határait. Vállalkozásának székhelyéül a Columbia torkolatát jelölte meg, ahol kereskedelmi központot kívánt létrehozni; egy olyan kolóniát, amely egy kiterjedt civilizáció bölcsőjévé válhat; amely az amerikai népet át tudja juttatni a Sziklás-hegységen, hogy benépesítse a Csendes-óceán partvidékét, ahogyan azt már megtette az atlanti oldalon.”

Ejtsünk néhány szót az Északnyugati Társaságról. Ez a testület Sir Alexander Mackenzie javaslatát megvalósítva már kiépített néhány kereskedőposztot a Csendes-óceán partján, alig két szélességi foknyira északra a Columbia torkolatától – ilyenformán beékelődve az orosz és az amerikai területek közé. Ők természetesen szembeszállhatnak Mr. Astorral, mert hátrányba kerülnek. Nekik nincsenek jó posztjaik ahhoz, hogy tengeren át jussanak ellátmányhoz, a szárazföldön át történő utánpótlás pedig veszélyes és drága. És a prémet is ugyanezen az úton kell hazaszállítaniuk – mert nekik nincs lehetőségük a Kelet-Indiai Társasággal üzletet kötni, hogy a portékájukat egyenesen Kínába szállíthassák. Mr. Astor ennél fogva jóval olcsóbban adja az áruját a piacon. De mint minden verseny, ez is hátrányos lehet mindkét fél számára, Mr. Astor ismertet-

te a tervét az Északnyugati Társasággal, mely szerint forgalma egyharmadát átengedné nekik. A Brit Társaságnak mindamellett számos oka volt arra, hogy visszautasítsa a javaslatot – feltételezzük, ezek egyike éppen az lehetett, hogy ők is ki akartak építeni egy központot a Columbia torkolatánál.

Ez idő alatt Mr. Astor nem volt tétlen. Első dolga volt, hogy megfelelő segéderőt toborozzon, és ezt kényszerűen az Északnyugati Társaság hivatalnokai sorában tette, mert hogy elégedetlen volt a testületnél betöltött pozíciójukkal – ugyanis letöltvén próbaidejüket a helyükön maradtak, ahol az előmenetelt illetően semmilyen perspektíva nem nyílt a számukra. Közülük (általában tehetséges és a szóban forgó területen tapasztalt emberekről van szó) megnyerte magának Sir Alexander M'Kayt (aki Sir Alexander Mackenzie mindkét expedícióján részt vett), Mr. Donald M'Kenzie-t és Mr. Donald M'Dougalt. Mr. Wilson Price Huntot, egy New Jerseybe való úriembert Mr. Astor csak ezután szemelte ki legfőbb ügynökének, aki a vállalkozásban őt magát is helyettesítheti majd. 1810 júniusában a Mr. Astor és a négy férfiú „megegyezési nyilatkozatot” írt alá, melyben leírták a saját, meglévő és leendő munkatársaik kötelességeit. A cég neve „Pacific Szörme Társaság” lett. Ebben a szerződésben kikötötték, hogy a társaság feje Mr. Astor, aki New Yorkból irányítja az ügyeket, ő szereli fel a társaságot és biztosít minden szükséges eszközt, és beruházásai során alkalmanként nem lépi túl a négyszáz-ezer dolláros határt. A vagyont száz egyenlő részre osztják, ebből ötven rész Mr. Astoré, a többi megoszlik a partnerek és a társak között. Évente közgyűlést tartanak a Columbia partján, ahol a távol lévő tagok helyett a megbízottuk is szavazhat. A szerződést húsz évre kötötték, de ha nem bizonyul nyereségesnek, öt év után feloszthatják. Ez idő alatt Mr. Astor minden veszteséget magára vállal. Ez időszakra egy megbízottat választottak a vállalkozás élére, és mindenki egyhangúlag Mr. Huntra voksolt.

Mr. Astor elhatározta, hogy a vállalkozást két expedícióval indítja: az egyiket tengeren a másikat szárazföldön. Az első magával visz minden szükséges dolgot, ami a Columbia partján megerősített poszt felszereléséhez szükséges. Az utóbbi a Missourin indulva átkel a Sziklás-hegységen, és ugyanoda érkezik meg. Ennek feladata a kommunikációs útvonal felderítése, és a lehetséges kereskedelmi állomások helyének kijelölése. Mr. Irving beszámolóját követve most mi is röviden áttekintjük ezen első expedíció útját.

A hajó neve „Tonkin” volt, ez egy kétszázkilencven tonnás hajó, tíz ágyúval és húszfős személyzettel. A kapitány Jonathan Thorn, az Egyesült Államok Haditengerészetének hadnagya lett, aki éppen engedéllyel tartózkodott távol. Bátor férfiú volt, aki a tripoli háborúban tűnt ki tehetségével. Négy vállalkozó társ utazott vele – M'Kay és M'Dougal, akiktől már szoltunk, továbbá David és Robert Stuart urak, a társaság új alkalmazottai. M'Dougalt felhatalmazták, hogy Mr. Hunt távollétében Mr. Astor nevében járjon el. A társaság tagja volt még tizenkét hivatalnok is. Ők öt éve álltak a társaság szolgálatában, évi százdolláros fizetéssel, amit a negyvendolláros ruhapénzzel együtt az időszak végén kaptak kézhez. A lehetséges előmenetel reményében csatlakoztak Mr. Astorhoz. Harminc kanadai *voyageur*, és számos mesterember egészítette ki a társaságot. 1810. szeptember 8-án a „Tonkin” kifutott a tengerre. A Columbia torkolatáig tartó útról Mr. Irving derűs beszámolót közöl. Thornnak, a haditengerészet komoly, becsüle-